

Adopsjon som barnevernstiltak

Internasjonal forskning viser at adopsjon fører til bedre levevilkår for barnevernsbarn, sammenlignet med fosterhjems plassering og andre plasseringsalternativer. Adopsjon brukes likevel i liten grad som barnevernstiltak i Norge. Hovedårsaken til dette er lav bevissthet om adopsjon i barnevernstjenestene.

Professor Marit Skivenes
Ph.D. stipendiat Hege S. Helland
Centre for Research on Discretion and Paternalism
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap

BAKGRUNN

Internasjonal forskningen viser tydelig at adopsjon gir bedre resultat for barnet når barnets livssituasjon vurderes som tenåring og ung voksen, sammenlignet med andre alternativer for langtidsplasserte barn. Likevel har man liten erfaring med adopsjon som barnevernstiltak i Norge.

Dette forskningsprosjektet er det største i sitt slag i Norge, og studerer hvordan lovgivningen om adopsjon som tiltak i barnevernet blir implementert og praktisert i førstelinjetjenesten og i domstolene. Et mål med prosjektet er å gi et kunnskapsgrunnlag som kan bidra til riktig bruk av adopsjon som barneverntiltak. Prosjektet er finansiert av Bufdir.

Datagrunnlag

Sluttrapporten fra prosjektet og dette sammendraget er basert på :

- Gjennomgang av den internasjonale forskningen om adopsjon som barnevernstiltak
- Analyse av vedtakene i adopsjonssaker etter barnevernsloven i perioden 2011 – 2016.
- Analyser av dommer fra Høyesterett og EMD
- Spørreundersøkelser til den kommunale barneverntjenesten og fylkesnemnda
- Intervjuer med de ti mest adopsjonsaktive barnevernstjenestene i Norge.
- Intervjuer med totalt 15 fylkesnemndsledere og fagkyndige medlemmer
- Pilot-intervensjonsstudie i fire barneverntjenester

FORSKNINGSRESULTATER

Kunnskaper om adopsjon i barnevernsystemet

- Beslutningstakerne i både førstelinjen og i Fylkesnemnda har generelt positive holdninger til adopsjon som tiltak, og har kunnskap om tiltaket.
- Beslutningstakere har en misoppfatning av hvordan aksepten for adopsjon er befolkning og mange tror den er lavere enn den er.

Adopsjonspraksis i norsk barnevern

- Barneverntjenestene fremmer få saker om adopsjon, og de sakene som fremmes synes å være saker som utvilsomt tilfredsstillende lovens kriterier.
- Adopsjonssakene handler oftest om unge barn som har vært i offentlig omsorg fra babyalder, og som har vært lenge hos fosterforeldrene som søker adopsjon.
- Det vanligste adopsjonssporet er at det er barn plassert som spedbarn, som videre adopteres i alderen to til fem år. Men det er også eksempler på at eldre barn adopteres.
- Over halvparten av kommunene som har fremmet adopsjonssak har bare fremmet én sak i perioden 2011-2016.

Kjennetegn ved adopsjonssaker

- Barna over syv år høres av nemnda, men nemnda er tilbakeholdne med å innhente uttalelser fra mindre barn.

Adopsjonssaker etter Barnevernloven

- Adopsjonssakene i seksårsperioden 2011-2016 utgjør totalt 283 saker og involverer 302 barn.
- Det utgjør om lag 50 barn som adopteres hvert år, og det dreier seg om et fåtall (0,6%) av barna som er under offentlig omsorg.
- Samtykke til adopsjon gis av biologiske foreldre (en eller begge) i nærmere en fjerdedel av sakene. Det fastsettes besøkskontakt i en femtedel av sakene

- Fylkesnemnda gir grundige fremstillinger av argumentene til partene i sakene, og det er fylldige redegjørelser for hvordan barnets beste vurderes og hvordan hensynet til kontakt med biologiske foreldre skal ivaretas.
- Nemnda framstår å ha god kunnskap om barns behov, og foreliggende rettspraksis.

Vurderinger om adopsjon

Tre momenter synes å være sentrale i vurderinger av barnets beste i adopsjonssaker:

- Barnets tilknytning til fosterforeldrene
- Tilknytning mellom barnet og biologiske foreldre
- Biologiske foreldres endringspotensiale

Barnets tilknytning er den mest sentrale faktoren for vurderinger om adopsjon, men analysen tyder på at foreldres omsorgsevner likevel anses avgjørende i adopsjonsvurderingene.

Biologiske søsken er ikke fremtredende i adopsjonssakene, og indikerer at det biologiske prinsipp dreier seg om foreldre.

Trekk ved adopsjonsaktive barnevernstjenester

Fellestrekk ved de ni mest adopsjonsaktive barneverntjenestene i Norge i perioden 2011-2016:

- Tjenestene har et barneperspektiv der man vurderer hvor barnet har og vil ha sin tilhørighet i et langtidsperspektiv.
- Tjenestene har en kultur for at adopsjon er et tiltak man skal benytte på linje med andre tiltak der det er til barnets beste.
- Enkeltpersoner og/eller leder som har en aktiv interesse i adopsjon og arbeider med å opprettholde et fokus på adopsjon i hele avdelingen.
- Alle beslutninger om adopsjon fattes på ledelsesnivå, og en saksbehandler står ikke alene i slike vurderinger.

Adopsjon som barnevernstiltak

Internasjonal forskning viser at adopsjon fører til bedre levevilkår for barnevernsbarn, sammenlignet med fosterhjemsplassing og andre plasseringsalternativer. Adopsjon brukes likevel i liten grad som barnevernstiltak i Norge. Hovedårsaken til dette er lav bevissthet om adopsjon i barnevernstjenestene.

Professor Marit Skivenes
Ph.D. stipendiat Hege S. Helland
Centre for Research on Discretion and Paternalism
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap

Barrierene for adopsjon

Følgende utfordringer er identifisert som barrierer for økt bruk av adopsjon som barneverntiltak:

- Manglende formelle rutiner og retningslinjer
- Manglende støtte, svak bevissthet og lite fokus på adopsjon
- Misoppfatning av at terskelen for adopsjon er ualminnelig høy
- Uklare politiske signaler

ANBEFALINGER

Tilrettelegging for bruk av adopsjon

Følgende tiltak kan gjennomføres for å tilrettelegge for økt bruk av adopsjon som barneverntiltak:

- Ta i bruk en to-parallell-spor-modell, hvor det jobbes samtidig med å få til en gjenforening med biologiske foreldre, og en permanent plassering som inkluderer adopsjon hvis gjenforening ikke er mulig eller ikke lykkes.
- Alltid vurdere adopsjon når babyer blir langtidsplasserte.
- Etablering tidslinjer for yngre barn med tidsfrister og klare mål for valg av plasseringstiltak
- Krav om at adopsjon skal vurderes og diskuteres når en plassering har vart i 3 år eller 6 år.
- Gjennomgang av rekrutteringsmodellen for fosterforeldre, slik at fosterforeldre informeres om at adopsjon er et ønsket og mulig tiltak når barn er varig plassert.

Arbeidsmodell for adopsjon

Følgende betingelser bør være inkludert i en velfungerende arbeidsmodell for adopsjon:

- Berørte parter (barnet, fosterforeldrene og biologiske foreldre) må involveres på en reell måte og bli hørt.
- Det må utvikles informative retningslinjer og veiledere som gir anvisninger på lovforståelse, hvilke retningslinjer som skal følges, hvilke vurderingsdilemmaer som kan oppstå.
- Det må være en ledelse i førstelinjetjenestene som sørger for at adopsjon som tiltak benyttes, og det må være en målsetning som er nedfelt i styringsmålene for tjenestene.

Faglige anbefalinger for adopsjon som barnevernstiltak

- Adopsjon må på dagordenen og kunnskapen om adopsjon som tiltak må gjøres ytterligere kjent i barnevernssystemet
- Tydelige signaler fra politikerne og politisk-administrativ ledelse sentralt og regionalt om at adopsjon som barnevernstiltak skal vurderes når barn er langtidsplasserte.
- Vurdere om danskenes nye lovgivning, retningslinjer og opplæringspakker er overførbare til Norge. Vi mener opplegget kan implementeres med noen få justeringer.
- Sørg for at barn som er under offentlig omsorg blir snakket med, og at deres behov og ønsker er et viktig beslutningsgrunnlag
- Kommunisere med biologiske foreldre og undersøke om de kan se for seg adopsjon for sine barn.
- Ha tillit til at fosterforeldre også vil fortsette å ivareta barnets beste etter en adopsjon.
- Det må være et barneperspektiv når det tenkes tiltak. Barnets behov, barnet stemme, barnets nettverk og barnets relasjoner skal være de viktigste hensyn å vurdere.

En ikke-diskriminerende praksis

Det er unge barn og barn med tilsynelatende få hjelpebehov som per i dag blir adopterte. Det er grunn til å stille spørsmål ved etikken i en praksis som gjør at eldre barn og barn med større hjelpebehov fremstår å ha færre muligheter til en adopsjon.

Rekruttering av fosterforeldre

Vi ser et klart behov for å styrke innsatsen med rekruttering av fosterforeldre som er villig til å adoptere på sikt i de sakene der det allerede fra plasseringstidspunkt er antatt at plasseringen vil bli varig. Både i spørreundersøkelsen og intervjuene med adopsjonserfarne barnevernledere fremkommer det at fosterforeldrenes innstilling og ønske om adopsjon er avgjørende for om man lykkes med å få til adopsjon.

Endre organisasjonskulturer

Et sentralt funn er at bevissthet, kjennskap og kunnskaper om adopsjon kanskje er det som i størst grad påvirker hvordan man forholder seg til adopsjon som barneverntiltak. Det er nødvendig med tydelig ledelse og konsistent oppmerksomhet om adopsjon i tjenestene, og så er det påkrevd med retningslinjer for bruk av tiltak og eksempelvis frister for når det skal vurderes om adopsjon er til et barns beste.

OM PROSJEKTET

- Forskningsprosjekt ved Centre for Research on Discretion and Paternalism, Institutt for Administrasjon og Organisasjonsvitenskap, UiB.
- Dette er den største forskningsstudien av adopsjon som barnevernstiltak i Norge
- Målet for prosjektet er å studere hvordan lovgivningen om adopsjon som tiltak i barnevernet blir implementert og praktisert i førstelinjetjenesten og i domstolene.
- Prosjektet er finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og ledes av professor Marit Skivenes. Forskere tilknyttet prosjektet er Hege S. Helland og Øyvind Tefre.
- Sluttrapporten er tilgjengelig på bufdir.no og på discretion.uib.no

Marit Skivenes er professor i statsvitenskap ved UiB, og direktør for Centre for Research on Discretion and Paternalism. Skivenes har skrevet en rekke forskningsartikler og bøker om barnevernssystemer og velferds-politikk, og ledet flere internasjonale prosjekter.

Hege Stein Helland er utdannet sosiolog, og nå stipendiat i statsvitenskap ved UiB. Hun har arbeidet som forsker på Adopsjonsprosjektet ved Centre for Research on Discretion and Paternalism.

Øyvind Tefre er utdannet statsviter og er nå førsteamanuensis ved Høgskulen på Vestlandet. Han har vært arbeidet som forsker på Adopsjonsprosjektet ved Centre for Research on Discretion and Paternalism.

Les flere forskningsnyheter om barnevern og barns rettigheter på discretion.uib.no